

madridskou spojkou, vylíčiť čo najobjektívnejšie po dlhom a cielavedomom pozorovaní situácie a vlastných skúseností zo stykov s ľuďmi zo všetkých vrstiev, niekde snáď i s trpkou objektivitou dnešné rozporenie a cítenie Slovenska. Priniesol som Vám rozhlasový kód, ktorým budeme pravidelne vysielat zo Slovenska zprávy pre Vás. Tak sa upevní most medzi tými, čo pracujú von, a tými, čo pracujú dnu. Nedorozumenie medzi nimi by bolo tragické. Týmže kódom vysielajte i Vy pre nás inštrukcie a zprávy. Podrobnosti o tom som podal v minulom liste. Taktiež ja si žiadam ďalšie inštrukcie. Som v priamom spojení ako s ďalšími spojkami, s Dušanom Slávikom (synom p. min. vnútra) a Milošom Komzalom v Bratislave. Vzhľadom na moje nebezpečné postavenie tu, keďže mám možnosť aj cestovania medzi Bratislavou a Madridom, Vás prosím o zvýšenú opatrnosť v podávaní mi zpráw a inštrukcií. Taktiež prosím, aby táto zpráva nebola publikovaná v akejkoľvek forme, ktorá by mohla ohroziť moje postavenie tu. Stráženy som dosť silne. Tesne pred odchodom som mal dostať inštrukcie a zprávy od inž. Országha. K môjmu stretnutiu s ním však pre nešťastnú náhodu nedošlo. Upravil som však už naňho naše spojky, ktorých zprávy od neho čakám. Oznamte mi, ktoré časopisy zo Slovenska by Vás najviac zaujímali (2—3). Mám možnosť si ich sem dávať pravidelne posielat. Som v stálom spojení s p. vyslancom dr. Formánkom.

Ešte niekoľko slov o Vašom rozhlase. Na Slovensku ho pravidelne počúva každý, kto len má rádio. Dovolím si Vám reprodukovat výčitky, ktoré sa Vám všeobecne robia. Vytyka sa Vám niekedy zbytočné kompromitovanie Slovenska voči Nemecku. Nemôže prispieť našej veci, ak by aj Slovensko trpelo ako Čechy. Pre zprávy nevhodné pre uši nepriateľa používajte tajného kódu. Situácia našich doma je ťažká. Gestapo i ÚŠB sú nebezpečné a siaha nielen na „previnilcov“, ale i na ich rodiny. Príklad otvorenej akcie „pracujte pomaly“, ktorej výsledok bol slabší, ako sa dal čakať — pre zostrenie dozoru, zvýšenie trestov a nútenie k práci rýchlejšej — je dostatočný. Účinnější sú takéto príkazy zdelené tajne. Ďalej prosíme dávať pozor pred dávaním propagačného materiálu do rúk obratných novinárov, ako je Čulen. Najmarkantnejší príklad: Výrok rev. Pelikána bol silne vychytený propagandou. Fotografie poťažného článku z amerických novín boli rozšírené s patričnými komentármi v nástenných novinách „Ludové noviny“ po všetkých slovenských dedinách, mestách i mestečkách. To isté platí aj o niektorých neopatrných výrokoch v rozhlase. Nemožno poprieť, že celkove to veľmi nepriaznivo pôsobí. [...]²

AÚD KSČ Praha. F. 37, a. j. 21/571—580. Odpis. Strojopisný priepis.

56

1944, apríl 4. Londýn. — Intimát II. odboru čs. MNO s výťahom zo zpráw došlých zo Slovenska a odoslaných na Slovensko, predložený náčelníkovi Štábu pre vybudovanie brannej moci gen. Miroslavovi v Londýne.¹

A) Výťah ze zpráw došlých ze Slovenska.

1. Ideové smery na Slovensku, ktoré setrvaly na zásadách protifašistickej, demokratickej linie a vedly po celou dobu aktivní odpor proti znásilnění Slovenska,

² Vynechaných posledných 25 riadkov, ktoré obsahujú zprávy o osudoch rodín slovenských politikov žijúcich v emigrácii.

¹ Výťah zpráw a inštrukcií bol odoslaný náčelníkovi čs. vojenskej misie v SSSR gen. H. Píkovi.

188 vytvořily společné politické vedení. Všechny politické akce jsou nyní vedeny jednotně. Organizace krajských a městských výborů dobře postupuje. Komunisté se zapojují.²

2. Nechť někdo z našich vládních kruhů v Londýně vysvětlí výsek z prezidentovy řeči, pokud pojednává o všeobecném povstání. Výzva k povstání může být dána podle našeho názoru za těchto předpokladů:

- až se sovětská vojska přiblíží ještě více k nám,
- až bude navázán styk s ruskými partyzány,
- jakmile dostaneme zbraně a
- až nastane všeobecný útok.

Nálada je všude velmi dobrá.³

3. Sjedením politických skupin nastal pořádek ve vojenské složce a práce se soustřeďuje. Zatím nemáme oficiálně určeného velitele. Ve vedení ústřední vojenské složky jsou nyní pplk. Golian, Ferjenčík, Kišš a Vesel. Navrhujeme gen. Jurecha, jenž po dobu pobytu na Rusi byl ve styku se Sověty, energický, věci úplně oddaný a oblíben u důstojníků a mužstva. Je však po propuštění ze zajišťovací vazby pod dozorem.⁴

4. Oznámíme vám plány pro různé eventuality branného odporu co nejdříve.

5. Jsou zde sovětští zajatci, kteří uprchli z Německa přes Moravu. V prostoru Bardějov—Humenné—Sečovice je jich asi 1000 a počet se zvyšuje. Pro nedostatek finančních prostředků jsou nezajištěni. Žádají zbraně. Dobu nepovažujeme ještě za vhodnou. Přicházejí sem i studenti z českých zemí, kteří měli nastoupit nucenou práci v Německu. Soustřeďujeme je na středním Slovensku a na Oravě.⁵

B) Výťah z odpovědi pro ústředí slovenského odbojového hnutí.⁶

1. Zostření a vyvrcholení domácího odporu bude provedeno ve dvou údobích.

V prvním údobí, jež již nastalo, zesilte sabotáž v dopravě, výrobě a v každém oboru činnosti sloužící válečnému úsilí Osy. Zahajte ihned rušivé a záškodnické akce vybranými údernými skupinami, které musí pracovat odděleně od ostatní organizace vojenské a politické. Zpravte nás pravidelně o provedených sabotážních akcích.

V druhém údobí jde o všeobecné povstání, které má ráz převážně vojenský. Přípravy urychlete. Udržujte soustředění politických a vojenských skupin a připravte akci z jednotného ústředí. Zajistěte radiotelegrafní spojení s námi. Přípravy pro pomoc ze zahraničí jsou v proudu. Rozhodující pro zahájení akce je vývoj událostí na východní frontě a hotovost vlastních příprav. Pokyn k povstání vyjde z Londýna, po pravděpodobné dohodě s Vámi.

2. Branný odpor musí však být zahájen ihned, provedou-li Němci neb Maďari okupaci neb nařídí-li odzbrojení Slovenska.

3. Na rozkaz k povstání prohláste jednotky za součást čs. armády a zmocněte se všech vojensky důležitých zařízení v posádkách. Hleďte ovládnout komunikace a spojovací síť a doplňte pak podle výzbroje své počty. Nelze-li posádku udržet

² Ide o výťah zo zprávy o vytvorení jednotného ilegálneho politického ústredia na Slovensku — porov. dokument čís. 48 z 1. 3. 1944.

³ Tu citovaná pasáž je výňatkom zo Šrobárovej zprávy z 13. februára 1944 — porov. pozn. 1 k dokumentu čís. 50.

⁴ Vid' dokument čís. 53 z 21. 3. 1944.

⁵ Zpráva o sov. zajatcích, ktorí ušli, prišla do Londýna rádiotelegraficky zo Švajčiarska dňa 20. 3. 1944 pod šifrou Bgl 032022/44 (zrejme od Karla—Sedláčka). Radiogram obsahuje tiež zaujímavé údaje o českých študentoch, ktorí utekali na Slovensko pred totálnym nasadením v Nemecku: „Neprestajne v skupinách prichádzajú teraz študenti z historických zemí, ktorí sú nútení ísť na práce do Nemecka. Vybavujeme ich osobnými preukazmi a dopravujeme ich na stredné Slovensko a Oravu, kde sú zamestnávaní. Prichádzajú bez prostriedkov a je potrebné zaopatriť ich aspoň najnutnejším prádlom. V týchto prípadoch obetavo a ochotne poskytuje pomoc ľud, získávajú sa menšie peňažné čiastky, ale to všetko nestačí. Pátrajú po nich Ing. Hlávka a Malik, Češi slúžiaci Gestapu. Skupina týchto študentov z Oravy musí sa preložiť na iné miesto.“ (SÚA Praha. Ch 37-92-5/175.)

⁶ Vid' tiež pozn. 1 a 2 k dokumentu čís. 53 z 21. 3. 1944 a dokument čís. 45 z 2. 2. 1944.

nebo ustoupit k sousední skupině, vytvořte partyzánské oddíly a ustupujte do hor a lesů. Pro ten případ zásobte se zejména zbraněmi, střelivem, proviantem a zdrav. materiálem. Vhodné prostory pro tuto činnost vyhledejte ihned a hlavní nám oznamte a vybavte radiostanicemi. Partyzáni musí mít možnost snadného působení proti důležitým komunikačním uzlům, zejména v týlu event. fronty v Karpatech. Proto vyhledávejte vhodné prostory na severovýchodním Slovensku a přechody pro spojení s Rusy. Vyzvěte příslušné činitele na Podkarpatské Rusi, aby se obdobně připravili. Spolupracujte těsně se sovětskými a našimi jednotkami, parašutisty a výsadečnými oddíly.

4. Zatímním velitelem vojenské organizace na Slovensku pověřuji pplk. Golia-na. Proti Jurechovi není zásadních námitek, nebude-li jednání s ním, pokud je pod dozorem, nebezpečné pro organizaci. Utvořte ústřední voj. velitelství, proveďte výběr podřízených velitelů, vydejte směrnice a konkrétní úkoly, upravte spojení a zajistěte styk s českými zeměmi.

5. Uprchlé sovětské zajatce na Slovensku a Podkarpatské Rusi vyzbrojte již nyní a poskytněte jim výpomoc k živobytí. Uprchlé studenty z českých zemí podchyťte vojensky a použijte k vojenským akcím. Hlaste nám přesné umístění obou skupin.

SÚA Praha. Ch 37-92-5/195—197. Originál. Strojopisný priepis.

57

1944, apríl 5. [Berlín.] — Záznam dôverného hlásenia nemeckého vyslanca v Bratislave H. E. Ludina o vnútropolitckej, hospodárskej a vojenskej situácii na Slovensku.

Z Bratislavy sa dôverne oznamuje: Slovensko oslávilo prednedávnom piate výročie svojho vzniku. Keď sa pri tejto príležitosti pozrieme späť na uplynulých päť rokov, na obťažné pomery, za ktorých bolo Slovensko založené, na výsledky, ktoré tento malý štát dosiahol v uplynulom období, a na postavenie, ktoré dosiahol medzi európskymi národmi, musíme dôjsť k absolútne pozitívnemu úsudku. Na Slovensku je pokoj a poriadok, riešenie sociálnych problémov napreduje, a tým sa odstraňuje napätie v nižších vrstvách obyvateľstva. Hospodárske ťažkosti, ktoré sa najmä na úseku priemyslu pri založení štátu zdali neprekonateľnými, sú odstránené a dnes má Slovensko aktívne konto v zahraničnom obchode takmer so všetkými európskymi krajinami. Na Slovensku dnes nie sú partizáni, o prípadoch sabotáže nemôže byť ani reči — štát pôsobí nielen ako vnútropolitický činiteľ kludu a poriadku, ale spláca svoj podiel aj v boji za zachovanie európskeho kontinentu tak po stránke hospodárskej, ako aj vojenskej.

Tento dojem vzniká pri pozorovaní slovenských pomerov z istého odstupu a právom zostáva aj pri hlbšom a bližšom pozorovaní pomerov a ich jednotlivých stránok.

V oblasti vnútornej politiky sa situácia celkove vyostrila. Kruhy, ktoré stáli doteraz vždy na nemeckej strane, sa pod dojmom udalostí užšie a pevnejšie zomkli. Počet týchto stranických prívržencov nie je, bohužiaľ, veľmi veľký. V posledných mesiacoch sa doplnil z masy tých, ktorí ustavične kolíšu a menia svoje chovanie podľa zprávy z frontov. Najväčšia časť tejto fluktuujúcej masy sa však priklonila k tým, ktorí stáli vždy viac alebo menej otvorene proti Nemecku. Odpor